

Key words: social organism of the country; territorial and political asymmetry in public relations; civilizational factor of regional development; national interests; the subject of international politics; the object of international politics, oligarchic regime, the social base of the state, separatists, internal civilization conflict.

REFERENCES

1. Bilorus O., Lukyanenko D. and other (2001), Globalization and Development Security, KNEU, Kyiv, 733 p. (ukr).
2. Zbitnyev Y. I., Senchenko M. I. (2003), White Paper Ukraine or Washington Consensus in action. The effects of economic reforms 1991-2001 years, Knyaginya Olga, Kyiv, 250 p. (ukr).
3. Konfliktu na Vostoke predshestvovala totalnaya gosudarstvennaya izmena - Nalyvaychenko, Sehodnya.UA, 26 November 2014, available at: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/konfliktu-na-vostoke-predshestvovala-totalnaya-gosudarstvennaya-izmena-nalivaychenko-572494.html>. (rus).
4. Krymsky S. B., Pavlenko Y. V. (2007), Civilization Human Development, Feniks, Kyiv, 316 p. (ukr).
5. Lytvyn V. (2014), *Golos Ukrainy*, 4 December, № 234 (5984), pp. 4-5 (ukr).
6. Mykhalchenko M. (2007), *Political management*, № 3, pp. 3-17 (ukr).
7. Pavlovskyy M. A. (2001), The strategy of social development: Ukraine and the world (economics, political science, sociology), Tekhnika, Kyiv, 312 p. (ukr).
8. Senchenko M.I. (2013), Society destruction - strategic perspective "democratic reforms", FOP Steblyak, Kyiv, 320 p. (rus).
9. Geyets V. M. (ed.) (2009), The socio-economic situation in Ukraine: implications for people and the state: national report, NVTs NBUV, Kyiv, 687 p. (ukr).
10. Fisun O., Krysenko O. The causes destabilization in the southern and eastern regions of Ukraine, available at: <http://www.kennan.kiev.ua/Analytics/140429Fisun.html>. (rus).
11. Shulga M. O. (2011), The drift to the side. Twenty years of social change in Ukraine, "Drukarnya "Biznespolihraf" Ltd, Kyiv, 448 p. (ukr).
12. Yak prupnyuty "viynu u holovakh" (2014), *Golos Ukrainy*, № 243 (5993), 17 December, p. 10 (ukr).

© Скворець Володимир

Надійшла до редакції 23.01.2015

УДК 323

ДОДОНОВ РОМАН,

*доктор філософських наук, професор, виконуючий обов'язки завідувача кафедри філософії
Донецького національного університету, м. Вінниця, голова відділу внутрішньоцивілізаційних
конфліктів Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації*

КРИЗА, ВІЙНА ЧИ КОНФЛІКТ - ЯК КОРЕКТНО НАЗИВАТИ ПОДІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ?

У статті розглядаються найбільш часто вживані в публіцистиці поняття, що претендують на узагальнене найменування подій, які відбуваються на Сході України. Аналізується зміст понять "криза", "війна", "гібридна війна", "агресія", "конфлікт". Доводиться, що з урахуванням наявності чинників внутрішнього розколу та зовнішньої агресії гібридного характеру найбільш коректним буде використовувати категорію "конфлікт". Це дозволить задіяти потенціал конфліктологічної парадигми сучасної соціології та уточнити цілі й засоби, суб'єкти й об'єкти східноукраїнського конфлікту. При цьому залежно від рівня (локального, національного, цивілізаційного, глобального) одні й ті самі соціальні спільноти, групи, інститути й особистості можуть виступати як суб'єкти і як об'єкти конфлікту.

Ключові слова: Східна Україна; криза; війна; гібридна війна; агресія; конфлікт.

Нескінченні конфлікти є, по суті, справжньою і дійсною світовою війною, яка ведеться в різних частинах планети. Насамперед, у близькій до нас Україні, що стала драматичним театром бойових дій.

Папа Римський Франциск

Постановка проблеми і стан її вивчення. Соціально-філософський аналіз подій, що відбуваються останні

місяці в Україні в цілому і на її Сході зокрема, вимагає свого категоріального апарату. Зрозуміло, що він ще не встоявся і багато з понять і концептів будуть багаторазово переглянуті. Але говорити про це треба саме сьогодні, коли закладаються самі основи для майбутнього глосарію. Як свого часу писав І. Кант, філософ не може починати свою працю з дефініції понять, він повинен цією дефініцією закінчувати. Через століття Р. Рорті розвинув цю думку, відзначаючи, що філософські категорії не потребують нічиєї легітимації. "Філософія пропонує

"остаточний словник" світобудови і не може мати "над собою" якоїсь додаткової описової мови, в свою чергу описуючи, "що таке" філософія" [1].

Інакше кажучи, визначення основних категорій дослідження саме повинно ґрунтуватися на відповідній методологічній рефлексії.

Тому **метою** статті є спроба визначення найбільш коректної назви для процесів, що протікають на сході України протягом 2014-15 років. Йдеться про наслідки Євромайдану, втечу В. Ф. Януковича, аншлюс Росією Криму, "російську весну", збройне протистояння на Луганщині та Донеччині, створення ДНР і ЛНР...

Виклад основного матеріалу. У засобах масової інформації для означення вказаних та подібних їм подій вживається низка понять, які є синонімами, і саме як синоніми, на рівні нюансів вони демонструють смислові розбіжності. Криза, державний переворот, зрада, хаос, повний крах, колапс, агресія, окупація, зіткнення цивілізацій, громадянська війна, геополітичне протистояння - ось лише деякі з концептів, за якими стоять різні аспекти драми, що розгортається.

За допомогою одних понять автори намагаються описати зовнішні прояви проблеми, за допомогою інших - схопити саму сутність. При цьому не важко переконатися, що залежно від того, які саме поняття вони використовують, вибудовується і подальша система аргументацій, визначаються цілі, у тому числі маніпулятивного характеру.

Візьмемо, наприклад, поняття "криза", яким намагаються узагальнити все, що відбувається в Україні. Це слово походить від давньогрецького κρίσις - "поворот", "рішення" й інтерпретується сучасними словниками як "стан, при якому наявні засоби вирішення проблеми є неадекватними, внаслідок чого виникають непередбачені ситуації" [2]. Дане поняття активно використовується в політичних і економічних науках, в медицині та теорії управління. У кібернетичі за допомогою поняття "криза" описується стан системи, розвиток якої дійшов до своєї межі (максимуму або частіше - мінімуму), вичерпавши всі можливості нормального функціонування. При цьому розрізняються кризи зростання й кризи падіння. Останні можуть бути наслідком неефективного господарювання, розподілу ресурсів, управління, коли сформовані тенденції призводять систему до стану перенапруження, перевантаження, перегріву.

Криза, однак, не може тривати довго: система або переходить в стагнацію, депресію аж до розпаду, або в ній переважають здорові тенденції, настає період покращення.

Якщо йдеться конкретно про політичну кризу, то вона може бути визначена як "стан у державі, сформований в результаті неможливості узгоджених дій між політичними силами, наслідком чого є гальмування законодавчих процесів і ослаблення державного контролю" [3].

Чи можемо ми використовувати ці тлумачення до опису українських подій? Звичайно, можемо, але із застереженням щодо певного відрізка часу. Восени / взимку 2013 року, коли різкі зміни зовнішньополітичного курсу уряду призвели до студентських протестів в центрі Києва, які були жорстоко розігнані, поклавши початок масовому Майдану, дійсно, спостерігалися і "неможливість узгоджених дій", і "гальмування законодавчих процесів", і "послаблення державного контролю". Громадянське суспільство недвозначно висловлювало свою незадоволеність режимом В.Ф. Януковича і його сім'ї, згортанням громадянських свобод, тотальною

корупцією влади, включаючи суддів і представників правоохоронних органів, найвищим у світі рівнем податків. Відмова президента підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом стала, швидше, приводом, ніж глибинною причиною кризи. Подальший розвиток подій було направлено на його подолання. Кроками на цьому шляху були переговори між владою і опозицією, спроби мобілізувати антимайдан, створити правовий та силовий тиск на протестувальників, розстріл "Небесної сотні", втеча В.Ф. Януковича і його оточення в Росію, призначення чинним (а тому абсолютно легітимним) парламентом нових президентських виборів тощо.

У цьому випадку буде доцільно провести аналогію політичної кризи та медичної, порівнявши негативні явища соціального організму України з хворобою. Подібно до того, як організм людини підвищує температуру власного тіла, намагаючись спалити інфекцію, так і суспільство свідомо "підігрівало градус", позбавляючись антинародної влади. Інакше кажучи, позначати українські події осені 2013 / зими 2014 терміном "криза" не буде помилковим.

Однак, якщо цей термін продовжувати використовувати надалі, з екстраполяцією на події літа-осені зими 2014 року, коли відбулися президентські й парламентські вибори, коли розійшовся Майдан, відновилося нормальне функціонування державної влади, то тут ми маємо справу не тільки з термінологічною некоректністю, але, імовірно, з прихованим бажанням викрити ситуацію. Поняття "криза", хоча й може бути використане до зовнішньополітичних процесів (наприклад, "криза міжнародних відносин"), але в іншому, ніж у нашому випадку, значенні. Воно зосереджує увагу переважно на внутрішньодержавних аспектах проблеми.

Помітне прагнення до позначення в російських масмедіа подій в Україні саме як "кризи" пояснюється зрозумілим бажанням російської влади дистанціюватися від них, тим більше - не брати відповідальності за їх наслідки. За логікою В. В. Путіна, криза в Україні є результатом державного перевороту, приходом до влади "київської хунти", що, як мінімум, частиною цього народу не підтримується. І саме ця частина, дивним способом організована і озброєна, відстоює свої попричі права. А РФ тут взагалі ні до чого, вона, мовляв, не є суб'єктом внутрішньоукраїнської політичної боротьби, яка й привела до "кризового стану".

Слабким моментом такої логіки є беззаперечний факт анексії Криму. Можна довго вести дискусію з приводу історичних прав Москви на ці землі або з приводу законності / незаконності передання півострова М.С. Хрущовим до складу УРСР в 1954 році, але без потужного зовнішнього впливу така анексія була б неможливою. Навіть найглибша внутрішньополітична криза в Києві без дієвого втручання не призвела б до такого результату: "було ваше, стало наше". Вдало здійснена в Криму спецоперація ГРУ ГШ ЗС РФ породила певні надії на можливість продовження процесу поділу України в інших регіонах, а саме - на Сході, де також переважає російськомовне населення.

Таким чином, поняття "криза", на мій погляд, є не зовсім вдалим терміном, який хоча й описує стан занепаду системи та її елементів (виробництва, національної грошової одиниці, рівня життя), але далеко не вичерпує сутності досліджуваної проблеми. На це, до речі, звернув увагу Андрій Ілларіонов у своїй лекції, прочитаній у Тбілісі 14 вересня 2014 [4]. На його думку, значно ближче до суті підходить термін "війна".

Відразу слід застерегти, що журналісти досить

обережно підходять до цього поняття, очевидно внаслідок відсутності прийнятого в таких випадках акту проголошення війни або хоча б уведення воєнного стану. Лише окремі політики, серед яких чимало кандидатів у народні депутати, сміливо називають події на Сході війною. Чи є в цьому сенс?

Сьогодні ми маємо на Сході всі ознаки війни. У бойових зіткненнях задіяні добре організовані загони озброєних сил - армія, нацгвардія, ополчення, інші силові відомства двох сусідніх держав. При цьому не має принципового значення спосіб їх комплектування: строкова служба або служба за контрактом, добровольці чи найманці, відпускники або відряджені, тимчасово звільнені зі збройних сил або ті, хто "заблукав". Використовується важка техніка (танки, БТР, БМП, артилерія, в тому числі самостійна, мінометна, реактивна), авіація, ракети, системи ППО і ПТО. Облаштовані укріпрайони, зокрема, під Савур-Могоилою, під Маріуполем, заміновані танко-небезпечні ділянки. Наявне руйнування промислових підприємств і житлових будівель, об'єктів інфраструктури (залізничний міст між Сартаном і Маріуполем, Донецький міжнародний аеропорт імені С. Прокоф'єва). Порушується державний кордон, через який безконтрольно переміщуються люди, зброя і боеприпаси. Значна територія переходить з-під контролю одних сил до інших. Є полонені та біженці, убиті й поранені, причому як серед військовослужбовців, так і серед нонкомбатантів. За даними ООН, з середини квітня по 18 листопада 2014 на Сході України було вбито 4317 і поранено 9921 осіб [5], а за підрахунками українського нардепа С. Гороха, попередня кількість загиблих українців за час проведення АТО становить понад 10 тисяч осіб [6].

Усе це ніби переконує у доцільності позначення подій в Україні словом "війна". І навіть більше - якщо це не війна, то тоді чим вона є взагалі?

У той же час, не можна не помічати деяких моментів, які перешкоджають широкому використанню саме цього поняття.

По-перше, Росія і Україна підтримують між собою дипломатичні відносини, торгують, ведуть бізнес, вільно переміщуються з країни в країну люди й товари. Урядовці продовжують торгуватися про ціни на газ, а президенти тиснуть один одному руки на міжнародних форумах.

По-друге, схоже, що, незважаючи на загострення пристрастей і взаємних звинувачень, ані Москва не збирається в найближчому майбутньому офіційно оголошувати війну Києву, ані, тим більше, Київ - Москві. Обидві сторони воюють, озираючись на міжнародне співтовариство і побоюючись зовнішніх санкцій і різного роду "стурбованостей".

По-третє, деякі військові експерти зазначають, що визнання бойових зіткнень на Сході України повномасштабною війною припускає й визнання противника. Зокрема, Антон Міхненко в інтерв'ю газеті "Сьогодні" 18 листопада 2014 заявив: "Де-юре в Україні АТО, а де-факто - війна. Чому влада називає ситуацію не бойовими діями, а операцією? Є політаспект. Якщо ми називаємо це війною, то повинні бачити супротивника. Якщо ми визнаємо противника в особі "ДНР" і "ЛНР", то де-факто визнаємо їх".

По-четверте, окрім політичних, існують і економічні аспекти. Україна не така багата країна, щоб дозволити собі витратити на війну більше, ніж вона витрачає зараз. У державних чиновників виникає помітне прагнення "зекономити" на майбутніх пільгах військовослужбовцям, перекласти частину державного тягаря на плечі

громадянського суспільства в особі волонтерів і навіть самих військовослужбовців.

По-п'яте, за словами того ж А. Міхновського, є суттєві відмінності в тому, хто керує веденням бойових дій при АТО і у випадку повномасштабної війни. Є різниця і в законах, за якими живе країна в мирний і воєнний час.

Нарешті, по-шосте, до числа причин, які не дозволяють без застережень називати події російсько-українською війною, є і незвичайний характер війни, в якій інформаційна, ціннісна, духовна складова не менш важлива, ніж контроль над територією, знищена жива сила й техніка противника.

По суті, ми маємо справу з ранише не апробованими в таких масштабах і маловивченими засобами і прийомами ведення війни в умовах інформаційного суспільства. "Ще недостатньо повно, - писав в 2013 році доктор військових наук К. Сівков, - розроблена її теорія, критеріальний апарат, способи і форми, а також методи кількісної оцінки ефективності подібного протидіювання. Не існує специфічно відокремленого виду або хоча б роду військ, призначеного для ведення інформаційної боротьби. Тобто немає всього того, що дозволяло б заявити про виникнення самостійного способу ведення воєнних дій. Але про це вельми активно говорять і організують інформаційне протидіювання на різних рівнях - від стратегічного до тактичного" [7]. Важлива роль інформаційної складової знайшла відображення у прийнятій 25 грудня 2014 року нової редакції "Воєнної доктрини РФ" [8]. Акцентуючи на цьому увагу, фахівці застосовують епітети "гібридна", "сурогатна", "мережева", "нелінійна" війна, "війна-трансформер" (Т-war) або "війна-мотрійка". Як і класична війна, війна-"мотрійка" включає в себе військовий компонент, який захований глибоко всередині, а зовні знаходяться інші - невійськові - оболонки, що й дозволяє на початку не ідентифікувати події як війну.

Якщо у "звичайній" війні індустріальної та доіндустріальної епох основним засобом досягнення мети є застосування збройних сил і контроль над територією, то у війні нового типу співвідношення невійськових, інформаційних заходів і власне військових становить 4 : 1 [9, с. 3].

Гібридна війна передбачає широкий спектр ворожих дій, головними з яких є політичні, інформаційно-психологічні та економічні впливи, що дозволяють завдати противнику відчутний територіальний, політичний і економічний збиток, дезорганізувати систему управління, деморалізувати суспільство. Специфіка гібридної війни полягає в тому, що на початковому етапі невійськові впливи переважають над військовими або навіть відсутні. До їх числа відносяться інформаційно-пропагандистські, політико-дипломатичні, енергетичні, інфраструктурні, торговельно-економічні заходи лобістського та корупційного плану. При цьому сама війна не сприймається масовою свідомістю як війна. "У ХХІ столітті відсліжується тенденція стирання різниці між станами війни і миру, - проголосив у своїй доповіді у січні 2015 року начальник Генерального штабу ЗС РФ генерал армії В.Герасимов. - Війни вже не оголошуються, а почавшись - йдуть не за звичним нам шаблоном" [9, с. 2].

Слід визнати, що "гібридні дії" Росії проти України виявилися настільки ефективними, що навіть за дев'ять місяців після анексії Криму в Європі були сумніви в присутності російських військ в Україні. 14 листопада 2014 року натівський генерал Ф. Брідлав повідомив про те, що бачить, як "колони російської техніки, в першу

чергу танків, артилерії, систем ППО і піхоти" входять на територію України. І в той же день в інтерв'ю агентству УНІАН високопоставлений європейський дипломат заявив, що "в Євросоюзі через нестачу точної інформації не готові визнати, що на сході України присутні російські війська" [10]. Подібний контраст в оцінках є переконалим доказом дієвості обраної концепції гібридної війни. Поряд з традиційними засобами ураження, інформаційна зброя отримала визнання у російського військового і політичного керівництва.

Щоб розрізнити військові та невійськові складові, деякі автори пропонують замінити поняття "війна" поняттям "агресія". Незважаючи на те, що невійськова компоненти агресії не виглядають як війна, всі вони покликані забезпечити досягнення спільної мети.

Експерти Центру глобалістики "Стратегія ХХІ" вважають, що дії Росії проти України коректно було б називати "агресією гібридного характеру", під якою розуміється "комплекс різномірних впливів на противника регульованої величини і комбінованого характеру, що застосовуються за заданим алгоритмом, де власне військові засоби не є домінуючими". При гібридній агресії використання збройних сил відбувається в маскованій формі, наприклад, під виглядом добровольців, козаків, ополченців. Адже § 9 статті 3 "Визначення агресії", затверджений Резолюцією № 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року, визначає актом агресії не тільки дію збройних сил однієї держави проти іншої, а й чітко вказує, що до цього належить "засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави..." [11]. "Це саме те, що робить Росія проти України" [12].

Зрозуміло, що термін "агресія" виступає дзеркальним антиподом терміна "криза": якщо останній фокусується на внутрішніх аспектах, то перший всю відповідальність покладає на зовнішні сили. Іншими словами, ми маємо такий самий загрозливий маніпулятивний перекид, що й у випадку з кризою. Специфіка східноукраїнських подій, на наш погляд, полягає в тому, що зовнішні чинники тут накладаються на внутрішні, що зумовлює пошук такої категорії, яка була б достатньо широкою за обсягом і змістом, щоб виступати родовим поняттям по відношенню до війни, кризи й агресії. Такою є категорія "конфлікт".

У найзагальнішому вигляді під конфліктом розуміють певний вид протистояння мінімум двох сторін з приводу розподілу цінностей, ресурсів або влади. Якщо аналізувати логіку розвитку конфлікту, то слід зосередити увагу на мотивації. У цьому контексті розрізняють два види конфліктів: конфлікт інтересів і когнітивний конфлікт. Якщо в конфлікті інтересів стикаються цілі, інтереси як усвідомлені потреби, мотиви поведінки людей, то когнітивний конфлікт є суперечкою про знання чи розуміння проблеми. У подіях на Сході України яскраво виражені обидві сторони: і конфлікт інтересів, і конфлікт інтерпретацій, коли один і той же факт по-різному подається і сприймається більшістю населення.

Директор Інституту філософії ім. Григорія Сковороди НАН України М.В. Попович вважає, що конфлікт на Сході суперечить інтересам не тільки України, що очевидно, але й істинним інтересам Росії. "Сьогодні те, що ми бачимо, виглядає як російсько-українська війна. Але війни між двома націями ведуться або за певну територію, або за інші матеріальні інтереси. Тобто в цьому випадку повинен бути національний інтерес, який вхо-

дить в протиріччя з ворожим національним інтересом. Ми не можемо про це стверджувати в нашому випадку, говорячи про так звану "російсько-українську" війну. Це не російсько-українська війна в тому сенсі, що це не розвиток якихось російських національних інтересів, які призвели Росію в стан військового конфлікту <з нашою країною>" [13].

Задіяння категорії конфлікту звертає нас до конфліктологічної парадигми в соціології, яка відштовхується від тези про початкову конфліктогенну природу суспільства. Зокрема, один із засновників цієї парадигми, Ральф Дарендорф, вважав, що всі сучасні конфлікти об'єднують один аспект, безпосередньо пов'язаний з сучасним соціальним конфліктом з приводу громадянства і життєвих можливостей, а саме - наступ на цивілізуючі сили громадянства заради прав меншин, їхньої культурної, релігійної або етнічної самостійності.

У розділі однієї зі своїх робіт з промовистою назвою "Громадянин і сепаратисти" він писав: "...в успіху цього наступу частково винні ті, хто сам був у минулому жертвою дискримінації і боровся за громадянські права. Виник новий тип "підмоченого" лібералізму, що відмовляється від великих завоювань в галузі загальних громадянських прав і норм заради того, щоб задовольнити сепаратистські вимоги національних меншин. Права меншості спочатку були неврівноважені і внаслідок цього перетворилися на владу меншості. У кінцевому рахунку така позиція практично не суперечить войовничому фундаменталізму, так що активна меншість отримала право говорити про те, що її підтримує мовчазна більшість" [14, с. 267].

Цей "збій" демократичних механізмів спостерігається нами сьогодні практично повсюдно, дає себе знати в найрізноманітніших формах. Меншість відмовляється визнати свою підпорядкованість більшості, навпаки, вона поводить себе так, ніби саме її норми і цінності панують у соціумі. "Ніщо з досвіду управління, інституціоналізації та регулювання соціального конфлікту непридатне до активної меншості, яка або вимагає відділення, або намагається нав'язати іншим свої фундаменталістські переконання. Не випадково боротьба меншини супроводжується терористичними актами і загрозами громадянської війни. І те, й інше в гіршому випадку переростає в конфлікт, який не знає кордонів, в кращому - породжує хвилі ірраціональних виступів, які неможливо зупинити" [14, с.267]. Події на Сході України повністю вписуються в конфліктологічну схему Р. Дарендорфа, яка фіксує глибинний збій у функціонуванні соціального організму. Визнання за меншістю права жити за своїми правилами тут же призводить до наступного кроку - до реалізації бажання меншини максимально поширити ці правила на все суспільство. Радикалізація Майдану обернулася радикалізацією його супротивників, які виступили зі зброєю в руках проти центральної влади.

Актуалізація конфліктологічної парадигми автоматично призводить нас до необхідності відповіді на питання про суб'єкти східноукраїнського конфлікту. Одні й ті ж соціальні спільноти, інститути й особи на різних рівнях конфлікту є і суб'єктами, і об'єктами останнього. При цьому експерти виокремлюють суб'єктив-ініціаторів, організаторів, маніпуляторів, рушійні сили тощо. Як зазначає В. Глазунов, "сучасний український конфлікт оцінюється деякими експертами в якості громадянської війни, тобто боротьби між різними соціальними групами. При цьому тут також присутні різні думки: боротьба "про-європейців" проти "про-азіатів" (продовження Євромайдану); "регіонів" проти "центру" (за

децентралізацію); одних олігархічних угруповань проти інших; "російських націоналістів" проти "українських націоналістів" і т. ін." [15, с. 92]. Проте на більш високому міждержавному рівні конфлікт може бути поданий як зіткнення Росії з Україною, або Росії з США, де Україна виглядає лише "полем бою". На ще більш високому - цивілізаційному - рівні український конфлікт є проявом зіткнення світових цивілізацій, одна з яких не бажає випускати зі сфери свого впливу бунтарну втікачку-Україну. Цей вимір має відчутну духовно-конфесійну складову.

Таким чином, Україна на різних рівнях конфлікту виступає для різних його учасників в якості суб'єкта і об'єкта, мети і засобу, діяча і жертви. На думку В. Глазунова, Україна була втягнута в гібридну війну, не маючи власної стратегічної мети. "Відсутність парадигми, концепції, філософії, місії, знижує рейтинг України як системи і не дозволяє вийти на вищі рівні ведення геополітики, в тому числі й на вищі рівні ведення гібридної війни. Це автоматично скорочує перелік процесів, де Україна виступає як суб'єкт, автоматично перетворюючись на мету, завдання, засіб, об'єкт в руках інших учасників. Природно, ця "ущербність" відразу ж проявляється в "момент істини", яким є військовий конфлікт" [15, с. 92].

Висновок

Підводячи підсумки, слід зазначити, що сучасна соціальна філософія шукає найбільш коректні поняття і категорії для позначення подій, що протікають на Сході України. Кожен з проаналізованих термінів - криза, війна, гібридна війна, агресія - відображає конкретні аспекти цілісних і суперечливих процесів. Враховуючи їх багатоаспектність, фактори внутрішнього розколу і зовнішньої агресії гібридного характеру плюс широке використання різного роду маніпулятивних, фальсифікаційних технологій, що просуваються в телебаченні та Інтернеті, маскування справжніх суб'єктів військового протистояння, активну апеляцію сторін до інститутів міжнародного права, вважаємо за необхідне іменувати все це "конфліктом" з подальшим задіянням потенціалу конфліктологічної парадигми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаспарян Д. Е. Введение в неклассическую философию / Д. Е. Гаспарян. - М. : РОСПЕИ, 2011. - 398 с.
2. Глущенко В. В. Введение в кризисологию. Финансовая кризисология. Антикризисное управление / В. В. Глущенко. - М. : ИП Глущенко В. В., 2008. - С. 88.

Додонов Роман,

доктор философских наук, профессор, исполняющий обязанности заведующего кафедрой философии Донецкого национального университета

КРИЗИС, ВОЙНА ИЛИ КОНФЛИКТ - КАК КОРРЕКТНО НАЗЫВАТЬ СОБЫТИЯ НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ?

В статье рассматриваются наиболее часто употребляемые в публицистике понятия, претендующие на обобщенное наименование событий, происходящих на Востоке Украины. Анализируется содержание понятий "кризис", "война", "гибридная война", "агрессия", "конфликт". Доказывается, что с учетом наличия факторов внутреннего раскола и внешней агрессии гибридного характера наиболее корректным будет использовать категорию "конфликт". Это позволит задействовать потенциал конфликтологической парадигмы современной социологии и уточнять цели и средства, субъекты и объекты восточнукраинского конфликта. При этом в зависимости от уровня (локального, национального, цивилизационного, глобального) одни и те же социальные общности, группы, институты и личности могут выступать как субъекты и как объекты конфликта.

Ключевые слова: Восточная Украина; кризис; война; гибридная война; агрессия; конфликт.

3. Политический кризис [Электронный ресурс]. - Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Политический_кризис.

4. Андрей Илларионов: "Операция Механический Апельсин". Лекция в Тбилиси. Сентябрь 2014. [Электронный ресурс] / А. Илларионов. - Режим доступа : <http://vidoz.pp.ua/video/QZbFjkNfP6R.html>.

5. Оприлюднена доповідь ООН з прав людини в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://religions.unian.ua/religinossociety/1012058-opriplyudnena-dopovid-oon-z-prav-lyudini-v-ukrajini.html>.

6. За время операции на Востоке погибло 10 тысяч украинцев [Электронный ресурс] // Корреспондент.net, 8 августа 2014. - Режим доступу : <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3403249-za-vremia-operatsyy-na-vostoke-pohyblo-10-tysiach-ukrayntsev-nardep>.

7. Сивков К. Философский взгляд на войны будущего / К. Сивков // Военно-промышленный курьер. - 2013. - 7(475) 20-26 февраля. - С. 5.

8. Гусаров В. Информационные акценты новой Военной доктрины Кремля [Электронный ресурс] / В. Гусаров. - Режим доступу : <http://sprotyv.info/ru/news/11034-informacionnyy-akcenty-novoy-voennoy-doktriny-kremlya>.

9. Герасимов В. Ценность науки в предвидении / В. Герасимов // Военно-промышленный курьер. - 2013. - 8(476) 27 февраля - 5 марта. - С. 2-3.

10. В ЕС заявили, что не готовы визнати присутність військ РФ на Донбасі через брак інформації [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/1009408-v-es-zayavili-scho-ne-gotovi-viznati-prisutnist-viysk-rf-na-donbasi-cherez-brak-informatsiji.html>.

11. Определение агрессии. Утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 г. [Электронный ресурс]. - Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.

12. Гончар М. Гибридная война в Восточной Европе. Невоенное измерение. Энергетический компонент [Электронный ресурс] / М. Гончар, А. Чубик, О. Ищук. - Режим доступу : <http://geostrategy.org.ua>.

13. Глуховський М. Мирослав Попович: Стратегічним завданням для Європи є усунення Путіна від влади [Електронний ресурс] / М. Глуховський // Главком. - 9 січня 2015 року. - Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/25600.html>.

14. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт / Ральф Дарендорф // Зарубежная социология XX века: Хрестоматия. Тексты / [отв. ред. В. Г. Городяненко]. - Днепропетровск : Изд-во ДНУ, 2001. - С. 264-271.

15. Глазунов В. В. Гибридная война: олигархический дискурс / В. В. Глазунов // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. - Запоріжжя, 2015. - Вип. 34. - С. 89-96.

Dodonov Roman,

Doctor of Philosophy, Professor, Acting Head of Philosophy Department of Donetsk National University

**CRISIS, WAR OR CONFLICT -
HOW TO CORRECTLY NAMED THE EVENTS IN EASTERN UKRAINE?**

The article deals with the most frequently used in journalism concepts, claiming to be a generalized name of the events taking place in Eastern Ukraine. We analyze the concept of "crisis", "war", "hybrid war", "aggression", "conflict". It is proved that, given the factors of internal division and external aggression hybrid nature of most correct to use the category of "conflict". This will allow the use of the potential conflictological paradigm of modern sociology and clarify objectives and means, subjects and objects of the East Ukrainian conflict. In this case, depending on the level (local, national, civilizational, global) one and same social communities, groups, institutions and persons can act as subjects and as objects of conflict.

Key words: *Eastern Ukraine; crisis; war; hybrid war; aggression; conflict.*

REFERENCES

1. Gasparyan D. E. (2011), Introduction to non-classical philosophy, ROSPEN, Moscow, 398 p. (rus).
2. Glushchenko V. V. (2008), Introduction to the science of crisis. Science of financial crisis. Crisis management, Glushchenko Publisher, Moscow, p. 88 (rus).
3. Political crisis, available at: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (rus).
4. Illarionov A. (2014) Mechanical Operation Orange. Lecture in Tbilisi. September 2014, available at: <http://vidoz.pp.ua/video/QZbFjkNfP6R.html> (rus).
5. Promulgated UN report on human rights in Ukraine, available at: <http://religions.unian.ua/religinossociety/1012058-oprilyudnena-dopovid-on-z-prav-lyudini-v-ukrajini.html> (ukr).
6. During operations in the East killed 10 thousand Ukrainians, Korrespondent.net, 2014 8 august, available at: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3403249-za-vremia-operatsyy-na-vostoke-pohyblo-10-tysiach-ukrayntsev-nardep> (rus).
7. Sivkov K. (2013), *Military Industrial Courier*, № 7(475), 20-26 February, p. 5.
8. Gusarov V. Information accents the new military doctrine of the Kremlin, available at: <http://sprotyv.info/ru/news/11034-informacionnye-akcenty-novoy-voennoy-doktriny-kremlya> (rus).
9. Gerasimov V. (2013), *Military Industrial Courier*, № 8(476) 27 February - 5 March, pp. 2-3 (rus).
10. The EU said they were not ready to accept deployments of on the Donets Basin due to the lack of information, available at: <http://www.unian.ua/politics/1009408-v-es-zayavili-scho-ne-gotovi-viznati-prisutnist-viysk-rf-na-donbasi-cherez-brak-informatsiji.html> (ukr).
11. Definition of Aggression. Approved by resolution 3314 (XXIX) of the General Assembly of 14 December 1974, available at: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml (rus).
12. Gonchar M., Chubik A., Ishchuk O. Hybrid warfare in Eastern Europe. Non-military dimension. energy component, available at: <http://geostrategy.org.ua>
13. Glukhovskyy M. (2015), Miroslav Popovich: strategic goal for Europe is to remove Putin from power, *Glavkom*, 2015, 9 January, available at: <http://glavcom.ua/articles/25600.html> (rus).
14. Darendorf Ralf (2001), Modern social conflict, in: *Foreign sociologists of the twentieth century: A Reader. Texts*, Dnepropetrovsk, pp. 264-271 (rus).
15. Glazunov V. V. (2015), *Culturological Bulletin: Scientific-theoretical collection Lower Dnieper*, Vol. 34, Zaporizhzhya, pp. 89-96 (ukr).

© *Додонов Роман*

Надійшла до редакції 13.01.2015